

การเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง
นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

A Study of Dhamma Dissemination of Sangha in Wat Phrammahatatu
Voramahavihara, Muang District, Nakhon Si Thammarat Province

พระธรรมบุญ จิรมบุญโญ (จุลอมร)¹

Phra Thammanoon Jiramanoonyo (Jul-amon)

วชิรวิชญ์ อธิธินาสุภวิชัย²

Vachiravitch Ittithanasuphavitch

โสภณ ขำทัพ³

Sophon Khumtrup

E-Mail : sophonkhumtrup@gmail.com

Received: March 29, 2023 Revised: March 25, 2024

Accepted: March 25, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดการเผยแผ่หลักธรรม 2) ศึกษาการเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยคือ ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสาร ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูป/คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เพื่อได้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนที่เหมาะสม และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

¹ เลขานุการเจ้าคณะอำเภอพระพรหม-ลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช/ Secretary of Phra Phrom-Lan Saka District Primate, Nakhon Si Thammarat Province

² คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช/ Faculty of Social Science, Mahamakut Buddhist University, Srithammasokkaraj Campus.

³ คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช/ Faculty of Religion & Philos., Mahamakut Buddhist University, Srithammasokkaraj Campus.

ผลการวิจัยพบว่า 1) การเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นการนำคำสั่ง คำสอน ไปถ่ายทอดสู่สาธารณะชนให้ได้รับรู้ เข้าใจ และนำไปปฏิบัติตามเพื่อเป้าหมายสูงสุด จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งมีหลักธรรมมากมายที่เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ และขึ้นอยู่กับระดับปัญญาของผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด การเผยแผ่จึงเป็นไปตามระดับความสนใจและความเหมาะสมของผู้ฟัง คือ โลกียธรรมและโลกุตระธรรม การเผยแผ่ในสังคมไทยปัจจุบันนี้ทางคณะสงฆ์จะมุ่งเน้นหลักธรรมเพื่อคนหมู่มาก และจะให้ความสำคัญในระดับศีลธรรมมากกว่า โดยให้ผู้มีความพร้อมในการประพจน์และการปฏิบัติธรรมได้ง่ายและสะดวกขึ้น และไม่จำเป็นต้องเป็นนักบวช ด้วยวิธีเผยแผ่หลักธรรมผ่านบุคคล ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ เอกสาร คัมภีร์ และนโยบายรัฐ 2) การเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร พบว่าคณะสงฆ์ทุกระดับภายในวัดดำเนินงานต่อเนื่องมาจากอดีตถึงปัจจุบัน การเผยแผ่มีรูปแบบตามความถนัดของคณะสงฆ์ และทุกกิจกรรมจะต้องร่วมมือร่วมใจกัน จึงจะเกิดผลด้วยการรับรู้ เข้าใจ และนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมหลักทั้ง 5 กิจกรรม ได้แก่ การเทศน์, การปฏิบัติธรรม, การจัดการศึกษา, การจัดเข้าค่ายอบรมคุณธรรม, และการสาธารณะสงเคราะห์ โดยไม่ให้อารมณ์ที่เหล่านี้อันแก่คณะสงฆ์เพียงฝ่ายเดียว แต่ผู้รับสารหรือผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งภาครัฐต้องสนับสนุนช่วยเหลือวัดและคณะสงฆ์ เพื่อเป็นหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

คำสำคัญ : การเผยแผ่หลักธรรม, คณะสงฆ์, วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

Abstract

This article was a part of the research on “A Study of Dhamma Dissemination of Sangha in Wat Phrammahatatu Voramahavihara, Muang District, Nakhon Si Thammarat Province”, containing 2 objectives; 1) to study the concept of Dhamma propagation theory, and 2) study of Dhamma dissemination of Sangha in Wat Phrammahatatu Voramahavihara, Muang District, Nakhon Si Thammarat Province. The data of this qualitative research were collected from documents, research works, in-depth interviews with 12 experts, and then analyzed by content analysis.

The results of research indicated that: 1) The dissemination of the Buddha's teachings is the introduction of commands, teachings to be conveyed to the public in order to comprehension and application for the ultimate goal from generation to generation which contains many teachings leading to the cessation of suffering and depending on the level of intelligence of those who have been inherited. The dissemination is therefore according to the level of interest and suitability of the listeners is *Lokiya* and *Lokuttra* Dhamma. For propagation in today Thai society, the Sangha

focuses on Dhamma for the masses, and stating on more importance of moral level by making it easier and more convenient for those who are ready to conduct and practice Dhamma and not only for monks by propagating virtues through people, places worship, religious objects, scriptures, and government policies, 2) a study of Dhamma dissemination of Sangha in Wat Phrammahatatu Voramahavihara. It was found that all Sangha within the temple operates continuously from the past to the present. The propagation has a pattern as the Sangha's work, and every activity must be performed together, the results will be achieved by knowledge, comprehension and application in all 5 main activities including preaching, Dhamma practice, education management, virtue training camps, and public welfare without giving these duties to the Sangha alone but the recipient or the person involved including the government's support and helps of the temple and Sangha in order to be the basis for movement the propagation activities in Buddhism to prosper.

Keywords : Dhamma propagation, Sangha, Wat Phrammahatatu Voramahavihara

1. บทนำ

พระพุทธศาสนามีความเป็นมานานกว่า 2,600 ปี นับแต่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และประทานการอุปสมบทแก่พระอัญญาโกณฑัญญะ ถือว่าเป็นการสืบศาสนทายาทเป็นครั้งแรก การประกาศความจริงแห่งชีวิตด้วยการแสดงพระธรรมจกัปปวัตตนสูตร ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เป็นปฐมฤกษ์แห่งการประกาศพระพุทธศาสนา จากนั้นทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระสัทธรรมด้วยพระพุทธดำรัสว่า “ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์ และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล และความสุขแก่พสกนิกรและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง....”⁴ และต่อมาคณะสงฆ์ได้กำหนดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นกิจการสำคัญ ซึ่งทำการเผยแผ่ผ่านกิจกรรมต่างๆ นับแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน จากรุ่นสู่รุ่น จวบจนปัจจุบันกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และระบบอินเทอร์เน็ตจะเป็นปัจจัยสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แม้หลักคำสอนก็พยายามตีความและอธิบายด้วยเทคโนโลยี เพื่อให้เชื่อมโยงกับ

⁴ วิ.ม. (ไทย) 4/32/40.

โลกแห่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี⁵สังคมเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันเราจึงปฏิเสธกันไม่ได้ว่าเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้สังคมต้องสัมพันธ์กับเทคโนโลยี สังคมโลกต้องมีสถานะที่แปรเปลี่ยนไปมาเป็นสังคมแห่งข้อมูลสารสนเทศ คือยุคข่าวสารข้อมูลที่มีอิทธิพลอย่างกว้างขวาง และมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ข้อมูลและข่าวสารแพร่กระจายไปในเวลาอันรวดเร็ว ครอบคลุมไปทั่วโลก ทำให้โลกแคบลงเหมือนเป็นชุมชนเดียวกัน การเชื่อมโยงด้านสารสนเทศเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อการศึกษา และการพัฒนาตนเอง ทำให้เข้าถึงแหล่งความรู้ที่ต้องการได้มากขึ้น เป็นระบบการเรียนรู้ที่เข้าถึงผู้คนได้มากที่สุด ดังนั้นควรให้ความสำคัญของการใช้สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการเผยแผ่ข้อมูลข่าวสาร⁶

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าลงหลักปักฐานอย่างมั่นคง เพราะได้รับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์มา ในทุกยุคทุกสมัยการปกครองคณะสงฆ์เป็นการปกครองตามพระธรรมวินัย กล่าวคือ การปกครองคณะสงฆ์จะยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครอง โดยได้อำนาจอธิปไตยและจารีตเป็นหลักหนทางการปกครองคณะสงฆ์ หากมีความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ต้องอาศัยอำนาจรัฐเข้ามาช่วยจัดการแก้ไขความไม่เรียบร้อย ซึ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยคณะสงฆ์จัดการบริหารปกครองตรงตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์⁷พระสังฆาธิการจึงมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม รวมถึงหน้าที่ในการเผยแผ่ศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ และปัจจุบันสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา พระพุทธศาสนาย่อมได้รับผลกระทบจากอิทธิพลความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน ฉะนั้นพระภิกษุสงฆ์หลายรูปได้ใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งปัญหาในทางพระพุทธศาสนาแต่ละเรื่องเป็นเรื่องที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน โดยเฉพาะด้านการเผยแผ่ที่เกิดจากผู้ส่งสาร และผู้รับสาร คือ ประการแรกปัญหาที่เกิดจากผู้ส่งสาร กล่าวคือเป็นบุคคลผู้เผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา หรือประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากพระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นบรรพชิตใน

⁵ พระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณธโร (ปิยวารกุล). **ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล**. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.2561). บทคัดย่อ.

⁶ พจนารถ สุพรรณกุล. (2557). **การเผยแผ่พระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีสารสนเทศ**. เรียกใช้เมื่อ 6 ธันวาคม 2565 จาก <http://phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/106-2014-09-2008-27-56>

⁷ พระมหากฤษดา เขมจิตฺโต. **บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการตามทัศนคติของพระสังฆาธิการเขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร**. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาภูมิพลราชวิทยาลัย. 2559). บทคัดย่อ.

พระพุทธศาสนา ที่มีหน้าที่ในการถ่ายทอดคำสอน และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพได้ไม่เพียงพอในการเผยแผ่ เนื่องจากขาดเครื่องมือการสื่อสาร และขาดทักษะความรู้ความเข้าใจในการใช้เครื่องมือสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ไม่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน และผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาใช้ภาษาธรรมเป็นภาษาสื่อสารทำให้ยากต่อการเข้าใจความหมาย และประการต่อมาคือปัญหาที่เกิดจากผู้รับสาร กล่าวคือเป็นบุคคลผู้ศึกษาหรือผู้ที่สนใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา หรือประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากพระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา โดยผู้นำทางศาสนามุ่งเน้นพัฒนาทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ ตัวอย่างเช่น การใช้เครื่องมือสื่อสารและวิธีสื่อสารที่ไม่สอดคล้องกับยุคสมัย ไม่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงไม่ได้รับความสนใจ ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย และพบว่าสาเหตุสำคัญเกิดจากวิธีการเผยแผ่พุทธศาสนาขาดความยืดหยุ่น วิธีสอนและการสื่อสารไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหรือประชาชนได้ในทุกระดับ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีลักษณะเชิงรับ ซึ่งส่วนใหญ่มีวัดและห้องเรียนภายในสถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ โดยวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะผ่านกิจกรรมในงานประเพณีต่างๆ หรือการเข้าร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นวัดพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ตั้งอยู่บนสันทรายโบราณริมฝั่งทะเลอ่าวไทย ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย มีสถานะเป็นพระอารามหลวง โดยมีพระมหาธาตุเจดีย์เป็นประธานของวัด เป็นที่รู้จักในฐานะศูนย์รวมจิตวิญญาณทางพระพุทธศาสนาของชาวไทย และผู้คนบนคาบสมุทรไทย-มาเลเซีย นับเป็นเวลานานหลายศตวรรษ ซึ่งบทบาทด้านการเผยแผ่ของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารได้ให้ความสำคัญเป็นหน้าที่หลักอีกประการหนึ่ง โดยเฉพาะในปัจจุบันคณะสงฆ์ได้เห็นถึงความสำคัญของการเผยแผ่เป็นอย่างยิ่ง ได้ดำเนินการจัดตั้งวัดเป็นสำนักปฏิบัติธรรมแห่งแรกของจังหวัดนครศรีธรรมราช⁸ มีกิจกรรมปฏิบัติธรรมตลอดทั้งปี โดยเฉพาะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีการอบรมปฏิบัติธรรมมาตรฐานหลักสูตร 7 วันเป็นประจำทุกปี มีการปฏิบัติธรรมทุกคืนวันเสาร์เป็นสถานที่เข้าค่ายอบรมคุณธรรมสำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไป และมีการจัดตั้งการเรียนการสอนปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม-แผนกบาลีและสายสามัญศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร แต่การเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ยังพบปัญหาหลายประการ เช่น ด้านบุคลากรหรือพระภิกษุที่ทำการเผยแผ่หลักธรรมยังมีไม่เพียงพอต่อการเผยแผ่ ซึ่งจำนวนของผู้เยี่ยมชมวัด หรือผู้รับสารมีจำนวนมาก จำเป็นที่จะต้องดำเนินการพัฒนาบุคลากรใหม่ให้เกิดขึ้นและมีเพียงพอ ทางด้านความเจริญทางเทคโนโลยีสื่อดิจิทัลที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วจนผู้ทำการเผยแผ่ไม่สามารถเรียนรู้ได้ทันกับวิวัฒนาการในโลกยุคปัจจุบัน ด้านสังคมที่เปลี่ยนไปทำให้

⁸ กรมการศาสนา. **ประวัติพระอารามหลวง เล่ม 2** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา). 2553. คำนำ.

เศรษฐกิจตกต่ำ โดยปัจจัยหลักมาจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส COVID-19 ซึ่งแต่ก่อนในวันหยุดผู้ปกครองจะนำบุตรหลานของตนเข้ามาปฏิบัติธรรมที่วัด แต่ในเวลานี้ต้องประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูครอบครัวให้อยู่รอดไปก่อน จึงไม่มีเวลาในการปฏิบัติเรียนรู้หลักธรรม ส่วนด้านงบประมาณการเงิน มีไม่เพียงพอ ทำให้ขาดการทำงานที่ต่อเนื่อง จึงควรจะต้องมีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และด้านการบริหารจัดการเผยแผ่ของวัดยังไม่ได้มีการมีส่วนร่วมจากพระภิกษุหรือบุคคลากรเท่าที่ควร วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารในฐานะเป็นวัดพระอารามหลวงชั้นเอกที่สำคัญในภาคใต้ ซึ่งหากคณะสงฆ์ภายในวัดสามารถนำวิธีการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ดีมาใช้ เพื่อให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมสอดคล้องกับยุคปัจจุบัน ย่อมส่งผลต่อความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนาได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 2 ข้อ คือ

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเผยแผ่หลักธรรม

2.2 เพื่อศึกษาการเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) แบบวิจัยเอกสาร (Documentary research) มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และนำเสนอแนวทางเกี่ยวกับการเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

3.1 การสำรวจเอกสารโดยศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเผยแผ่ทางด้านการรับรู้ความเข้าใจ และนำไปใช้ โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้เป็นระบบทางวิชาการ และศึกษาเอกสารปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศึกษาเอกสารทุติยภูมิ คือเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่หลักธรรม พุทธวิธีการเผยแผ่ รูปแบบ เนื้อหา วิธีการ และเป้าหมายการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้า และเอกสารทางวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยผู้วิจัยมีหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย เพื่อติดต่อขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูป/คน และไปสัมภาษณ์ตามกำหนดที่ท่านสะดวก ตรงตามเวลาและวันนัดที่ระบุไว้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ขออนุญาตถ่ายภาพและบันทึกเทปการให้สัมภาษณ์ หลังจากนั้นนำเทปบันทึกการสัมภาษณ์มาถอดความสาระสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลและบันทึกประเด็นการสัมภาษณ์

3.3 นำเสนอผลการวิจัยการเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ได้จากการวิจัย การวิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อมูลจากพระไตรปิฎก ตำรา เอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วเรียบเรียงตามประเด็น เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4. ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช นี้ เห็นได้ว่าการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูลจากการทำวิจัยในทุกขั้นตอนตรงตามวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาคำตอบและแนวทางในการเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ผลการวิจัยพบว่า

4.1 การเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นการนำคำสั่ง คำสอน ไปถ่ายทอดสู่สาธารณชนให้ได้รับรู้ เข้าใจ และนำไปปฏิบัติตามเพื่อเป้าหมายสูงสุด จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งมีหลักธรรมมากมายที่เป็นแนวทางเพื่อความดับทุกข์ทั้งสิ้น และขึ้นอยู่กับระดับปัญญาของผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดด้วยเช่นกัน การเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นไปตามระดับความสนใจ และตามความเหมาะสมของผู้ฟัง คือ ระดับโลกียธรรม หรือศีลธรรมจริยธรรม และระดับโลกุตระธรรม หรือ ปรมัตถธรรม ซึ่งวิธีการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวมานั้นเป็นการแสดงธรรม หรือการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าจะทรงสั่งสอนเพิ่มเติมขึ้นเป็นกรณีเฉพาะอีก 3 ประการ⁹ คือ

1. อภิญญาธัมมเทศนา ทรงแสดงธรรมด้วยความรู้ยิ่ง คือทรงรู้อย่างเห็นเองแล้ว จึงทรงสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม เพื่อใช้แก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน
2. สนิทานธัมมเทศนา ทรงแสดงธรรมมีเหตุผล คือผู้ฟังตรึกตรองตาม หรือเห็นจริงได้ และสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมให้ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น
3. สัมปภาหิหาริยธัมมเทศนา ทรงแสดงธรรมให้เห็นจริง คือผู้ฟังนำผลนั้นไปปฏิบัติตาม พร้อมทั้งได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามนั้นตามกำลังของตน

สำหรับการเผยแผ่หลักธรรมในสังคมไทยปัจจุบันนี้มีทั้งในส่วนของธรรมระดับโลกียธรรมหรือศีลธรรม และธรรมในระดับโลกุตระหรือปรมัตถธรรม โดยคณะสงฆ์จะมุ่งเน้นหลักธรรมสำหรับกลุ่มคนหมู่มาก และจะให้ความสำคัญในระดับศีลธรรมมากกว่า โดยในปัจจุบันได้เปิดโอกาสให้พุทธบริษัทผู้มีความพร้อมในการประพฤติ และการปฏิบัติธรรมในระดับปรมัตถธรรมได้ง่ายและสะดวกขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องบังคับให้เข้าสู่วิถีชีวิตของนักบวช ด้วยวิธีการเผยแผ่หลักธรรมโดยตรงผ่านบุคคล ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ สัญลักษณ์ สื่อเอกสารคัมภีร์ต่างๆ และนโยบายรัฐ

⁹ แก้ว ชิตตะขบ. ประวัติความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2553. หน้า 27.

4.2 การเผยแพร่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าคณะสงฆ์ทุกระดับภายในวัดมีการดำเนินงานต่อเนื่องนับแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีการเผยแพร่หลายรูปแบบตามความถนัดของคณะสงฆ์ และทุกกิจกรรมที่คณะสงฆ์ดำเนินการเผยแพร่นั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจึงจะเกิดผลในกิจกรรมหลักทั้ง 5 กิจกรรม ได้แก่

4.2.1 การเผยแพร่หลักธรรมด้วยการเทศน์ ของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นรูปแบบเชิงรับ ที่ส่วนใหญ่ดำเนินการเผยแพร่ในรูปแบบนี้ โดยมีกิจกรรมในการดำเนินการ เช่น การแสดงธรรมเทศนาหรือการบรรยายธรรมในวันธรรมะสวนะ 8 ค่ำ 15 ค่ำ หรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา หรือวันอาสาฬหบูชา เป็นต้น อีกทั้งการจัดให้มีการแสดงธรรมเทศนาในงานพิธีกรรมต่างๆ เช่น งานบุญ งานศพ งานทอดกฐิน เป็นต้น การเผยแพร่ในรูปแบบนี้ยังมิมีปัญหาอุปสรรค คือหาพระธรรมกถึก คือพระนักเทศน์ได้ค่อนข้างยากและผู้ฟังส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุและเป็นผู้เข้าวัดปฏิบัติธรรมเป็นประจำอยู่แล้ว ทางคณะสงฆ์เห็นถึงความสำคัญในเรื่องการเทศนา จึงส่งพระภิกษุเข้าอบรมโครงการหลวงพระนักเทศน์ เพื่อเพิ่มเติมทางความรู้ เทคนิค ไหวพริบ ข้อระเบียบปฏิบัติต่างๆ และนำมาเผยแพร่ได้อย่างถูกต้อง

4.2.2 การเผยแพร่หลักธรรมด้วยการปฏิบัติธรรม ของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นศูนย์กลางด้านการเผยแผ่ มีความพร้อมเรื่องของสถานที่ในการจัดปฏิบัติธรรมสำหรับผู้สนใจศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งมีบุคลากรที่มีความรู้ในการสั่งสอนถ่ายทอดให้กับพุทธบริษัท และมีการดำเนินมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อาทิสำนักปฏิบัติธรรมของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารที่จัดให้มีการปฏิบัติธรรมภายในวัด ดังเช่น ลานปฏิบัติธรรมที่ใช้ในการทำวัตรสวดมนต์ตอนเย็นและการปฏิบัติธรรมเจริญจิตภาวนา ศาลา 100 ปี เป็นสถานที่ใช้ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ทำวัตรเช้า-เย็น ประจำวันของพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา โดยมีกำหนดชัดเจนว่า ในแต่ละวันจะมีพระเถรานุเถระจักเป็นผู้นำกล่าวทำวัตร เสร็จแล้วมีการนำเจริญจิตภาวนา สวดแผ่เมตตา และกิจกรรมต่างๆ ตามกำหนดเวลาในวันต่างๆ และสถาบันพลังจิตตานุภาพพระธรรมมงคลญาณ (หลวงพ่อดาวรุ่ง สิริธโร) สาขาที่ 76 วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งได้รับความนิยมมากจากผู้รับการอบรมนำไปบอกต่อกัน

4.2.3 การเผยแพร่หลักธรรมด้วยการจัดการศึกษา ของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นการศึกษาสงเคราะห์ในรูปแบบการจัดการศึกษา คือ

(1) การศึกษาปริยัติธรรมแผนกธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณร มี 3 ระดับ คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมโท และนักธรรมเอก ส่วนแผนกธรรมศึกษาสำหรับคฤหัสถ์ มีระดับเช่นเดียวกับนักธรรมคือ ธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก

(2) การศึกษาปริยัติธรรมแผนกบาลีสำหรับพระภิกษุสามเณร มีทั้งหมด 9 ชั้น แบ่งเป็น 3 ระดับคือ ระดับประโยค 1-2 -ปธ.3 เรียกว่าชั้นเปรียญตรี, ปธ. 4-ปธ.6 เรียกว่าชั้นเปรียญโท, และ ปธ.7-ปธ.9 เรียกว่าชั้นเปรียญเอก

(3) การศึกษาปริยัติธรรมแผนกสามัญ เป็นการให้เยาวชนที่เข้ามาบวชเรียน ได้ศึกษาวิชาการสายสามัญควบคู่กับวิชาการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปัจจุบันโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในความดูแลและอนุเคราะห์ของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

(4) การศึกษาในระดับอุดมศึกษา มี 3 ระดับคือ ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ซึ่งปัจจุบันสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาคือ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

4.2.4 การเผยแผ่หลักธรรมด้วยการจัดเข้าค่ายอบรมคุณธรรม ของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นค่ายการเรียนรู้คู่กับพระบรมธาตุเมืองนคร เป็นศูนย์ส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนา อบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักศึกษาและประชาชน ปกป้องเชิดชูสถาบันชาติ พระพุทธศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในที่ทำงานองค์กรทั่วไป ทั้งในและนอกสถานที่ โดยไม่จำกัดเวลาผู้ที่มิจิตในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ย่อมได้รับการกล่อมเกลาจิตใจ ถูกปลูกฝังคุณธรรมตั้งแต่วัยเด็ก โดยยึดหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการใช้ชีวิตอันเป็นหนทางในการค้นพบความสุข ซึ่งค่ายคุณธรรมจริยธรรมแห่งนี้ไม่เพียงแต่เป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนเท่านั้น แต่ยังเป็นสถานที่ที่เหมาะสมในการจัดอบรมค่ายคุณธรรมอีกด้วย เพราะสามารถเรียนรู้หลักธรรมผ่านเรื่องราวที่อยู่ในวัด และมีความพร้อมทั้งในเรื่องสถานที่ อาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

4.2.5 การเผยแผ่หลักธรรมด้วยการสาธารณะสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณะสงเคราะห์ โดยมีคณะสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เพราะพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมาพระสงฆ์จะใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศล และช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส ซึ่งมีการขับเคลื่อนโดยคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารในหลายกรณี ดังเช่น เมื่อเกิดอุทกภัยทางธรรมชาติน้ำท่วม ย่อมมีผู้เดือดร้อนขาดแคลนอาหาร เครื่องดื่ม และของใช้ เพื่อการช่วยเหลือในเบื้องต้น โดยคณะสงฆ์มีจิตอาสาแจกจ่ายถุงยังชีพเครื่องใช้จำเป็นแก่สถานสงเคราะห์

ส่วนคำแนะนำหรือข้อเสนอแนะ พบว่าไม่ควรปล่อยภาระหน้าที่นี้ให้แก่ทางคณะสงฆ์เพียงฝ่ายเดียว หากแต่ผู้รับสารหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งภาครัฐต้องให้การสนับสนุนจึงจะสามารถดำเนินการไปสู่อนาคตที่ดีได้ ดังนั้นวัดและคณะสงฆ์จึงเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมการเผยแผ่หลักธรรมเหล่านี้ เพื่อประสานการร่วมมือในการพัฒนาให้มีความเจริญ รวมทั้งด้านการช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ด้วย ส่วนการจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมคุณธรรมนั้นต้องจัดให้มีความน่าสนใจ ไม่ทำให้เด็กรู้สึกเบื่อหน่าย ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นว่า ก่อนอื่นต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก ต้องรู้ว่าเด็กมีความต้องการอะไร สนใจเรื่องอะไร และทุกกิจกรรมต้องให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วม

จึงเห็นได้ว่าการเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เสมือนเป็น การบูรณาการการบริหารจัดการมนุษย์มีความสุขด้วยการพัฒนาตน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง ด้วยการจัดการภายนอกคือต้องใช้เวลา ให้ความจริงใจกับกิจกรรมการเผยแผ่รอบข้าง โดยไม่คิดจะ ทำร้ายต่อผู้อื่น ไม่กล่าวร้ายต่อผู้อื่น ส่วนภายในต้องพัฒนาทักษะการทำงาน ความเข้าใจในด้านการ ใช้เทคโนโลยีให้ทันกับโลก และนำไปพัฒนาตนเองแบบไม่หยุดนิ่ง โดยพัฒนาการทำงานให้เพลินไปกับ งาน เพราะในเวลาทำงานได้ฝึกตัวของเรายู่ตลอดเวลา¹⁰ แต่การพัฒนาด้านต้องอิงกับการรักษาศีล ไปด้วย จึงเรียกว่ามีความสมบูรณ์ในการเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์

5. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช นี้ พบว่าได้จากการที่ผู้วิจัยได้นำพระญาณอันเป็นกำลังของพระพุทธเจ้าที่ทรง ประกาศเผยแผ่หลักธรรมได้อย่างองอาจมั่นคงเรียกว่า ทศพลญาณ ได้แก่

- 1) ฐานาฐานญาณ มีพระปริชากำหนดรู้ฐานะและอฐานะ
- 2) กรรมวิปากญาณ มีพระปริชากำหนดรู้ผลแห่งกรรม
- 3) สัพพัตถคามินีปฏิปทาญาณ มีพระปริชาหยั่งรู้ทางไปสู่ภูมิทั้งปวง
- 4) นานาธาตุญาณ มีพระปริชากำหนดรู้ธาตุต่างๆ
- 5) นานาธิมุตติกญาณ มีพระปริชากำหนดรู้ธมฺมุตติ
- 6) อินทริยปโรปริยัตตญาณ มีพระปริชากำหนดรู้ความยิ่งหรือหย่อนแห่งอินทริย ธรรมของสรรพสัตว์ทั้งหลาย
- 7) ฌานาธิสังกิเลสชาติญาณ มีพระปริชากำหนดรู้ความเศร้าหมอง ความผ่องแผ้ว การออกจากฌานวิโมกข์ สมาธิ และสมาบัติทั้งหลาย
- 8) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ มีพระปริชากำหนดรู้ชาติดิทนหลังได้
- 9) จุตูปปาตญาณ มีพระปริชาญาณกำหนดรู้จุติ และอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย
- 10) อาสวักขยญาณ มีพระปริชาญาณกำหนดรู้ หยั่งรู้ความสิ้นไปแห่งอาสวะ ทั้งหลายอย่างสิ้นเชิง

อีกทั้งลีลาการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าตามหลักพุทธลีลาในการเผยแผ่ ได้แก่ สันตสนา (การชี้แจงให้เห็นชัด), สมาทปนา (การชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ), สมุตเตชนา (การเร้าใจให้อาจ หาญแก่งกล้า) และสัมปหังสนา (การปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง ซึ่งพุทธกิจที่สำคัญที่ทรงกระทำ เป็นประจำวัน ในแต่ละช่วงเวลา เรียกว่า ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ 5 ประการ ได้แก่

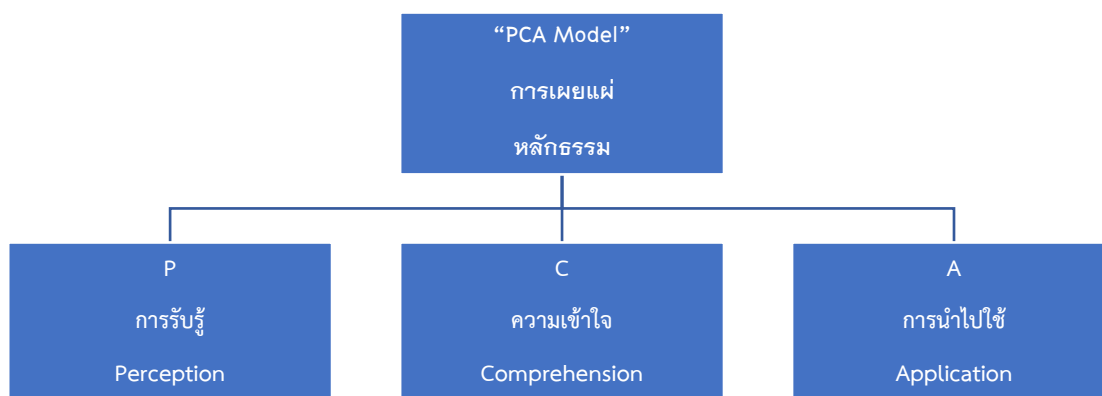
- 1) เวลาเช้าเสด็จบิณฑบาต

¹⁰ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **คู่มือชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2562), หน้า 142.

- 2) เวลาเย็นทรงแสดงธรรม
- 3) เวลาค่ำทรงประทานโอวาทแก่เหล่าภิกษุ
- 4) เทียงคันทรงตอบปัญหาเทวดา
- 5) จวนสว่างทรงพิจารณาสัตว์บุคคลที่สามารถและยังไม่สามารถบรรลุธรรม¹¹

กลวิธีและอุบายประกอบการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้า ดังเช่น การเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา การยกอุทาหรณ์ การทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง การเล่นภาษาเล่นคำ และการเลือกปฏิบัติเป็นรายบุคคล มารวมกับการจัดกิจกรรมการเผยแผ่หลักธรรม ทำให้เกิดองค์ความรู้จากการวิจัยการเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร นี้ เป็นองค์ความรู้ที่เกิดการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และกลั่นตัวจนตกผลึกลงเป็นกรอบความคิดที่มีรูปแบบขององค์ความรู้ที่ชื่อว่า “PCA Model” ซึ่งเป็นโมเดลของการพัฒนาคุณภาพการเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร มุ่งเน้นให้เกิดพฤติกรรมที่มีเป้าหมายในเรื่องของการรับรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้เพื่อการพัฒนาของกิจกรรมหลัก 5 กิจกรรม ได้แก่ ด้านการเทศน์ ด้านการปฏิบัติธรรม ด้านการจัดการศึกษา ด้านการจัดเข้าค่ายอบรมคุณธรรม และด้านการสาธารณะสงเคราะห์ ตลอดจนทั้งความร่วมมือและเกื้อกูลกัน จนสามารถช่วยเหลือดูแลตัวเองได้ โดยสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และการดำรงอยู่อย่างรู้เท่าทันโลกที่กำลังเปลี่ยนไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “PCA Model”

¹¹ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 11/2, (กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด), 2551. หน้า 268.

แนวทางการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “PCA Model” ไปใช้ได้จริง ผู้วิจัยจะดำเนินการให้เกิดเป็นรูปธรรม เพราะเชื่อมั่นว่าองค์ความรู้ที่ได้เป็นการรับรู้ความจริงที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ มีประโยชน์ที่จะสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นต่อการดำเนินชีวิต และสามารถนำไปใช้เพื่อปรับสมดุลชีวิตให้กับคนทุกระดับชั้นและทุกหมู่เหล่า

5. บทสรุป

การเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราชนี้ เป็นลักษณะของการเผยแผ่ตามปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวิธีการการเผยแผ่ของผู้สั่งการและผู้รับสาร โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อเป็นการฝึกหัดอบรมพัฒนากาย พัฒนาจิตใจ และพัฒนาสติปัญญาอย่างบูรณาการผ่านกิจกรรมหลักที่ส่งเสริมการเผยแผ่หลักธรรมของคณะสงฆ์ ด้วยกระบวนการจัดการในลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” การเผยแผ่จะเป็นลักษณะการบูรณาการหลักธรรมที่ให้ทั้งความรู้และกระบวนการปฏิบัติ โดยนำเอาพุทธวิธีการเผยแผ่สอนแบบต่างๆ ของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ ได้แก่ แบบสากัจฉาหรือแบบสนทนา แบบบรรยาย แบบตอบปัญหา แบบวางกฎข้อบังคับ และนำลีลาการสอนของพระพุทธเจ้า ได้แก่ สันทิสสนา (แจ่มแจ้ง) สมาทปนา (จงใจ) สมุตเตสนา (แกล้งกล้า) สัมปหังสนา (ร่าเริง) รวมทั้งกลวิธีและอุบายประกอบการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้า ได้แก่ การยกอุทาหรณ์ การเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา การใช้อุปกรณ์ การทำเป็นตัวอย่าง การเล่นภาษาเล่นคำ และการปฏิบัติรายบุคคล ร่วมกับการจัดกิจกรรมหลักในการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ในวัดด้วยการรับรู้ มีความเข้าใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้ง 5 กิจกรรม ได้แก่ 1) ด้านการเทศน์ 2) ด้านการปฏิบัติธรรม 3) ด้านการจัดการศึกษา 4) ด้านการจัดเข้าค่ายอบรมคุณธรรม และ 5) ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ โดยองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือรูปแบบวิธีแห่งคุณภาพการเผยแผ่ของคณะสงฆ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ที่เรียกว่า “PCA Model” หมายถึง การเผยแผ่โดยบูรณาการหลักธรรมและวิธีการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้าผ่านกิจกรรมหลัก 5 กิจกรรมของคณะสงฆ์ เพื่อพัฒนาให้คณะสงฆ์มีคุณลักษณะที่ดีตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา พร้อมกับพัฒนาผู้รับสารคือผู้เยี่ยมชมให้เกิดความรู้ความเข้าใจ พร้อมนำไปใช้ประโยชน์ เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข ใช้ชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าในสังคมได้อย่างเหมาะสม และบรรลุเป้าหมายของชีวิตได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. ประวัติพระอารามหลวง เล่ม 2” (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา).

2553.

แก้ว ชิตตะขบ. ประวัติความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2553.

พจนารถ สุพรรณกุล. การเผยแผ่พระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีสารสนเทศ. เรียกใช้เมื่อ 6 ธันวาคม 2565 จาก <http://phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/106-2014-09-2008-27-56> . 2557.

พระครูสังฆรักษ์พิทยา ญาณธโร (ปิยวรากุล). ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2561.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 11/2, (กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด), 2551.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). คู่มือชีวิต, กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, 2562.

